



A T R A S K

# LITERATŪRA UŽRAŠAI

Asta Gustaitienė  
Živilė Meškėlienė  
Vida Naudužienė  
Vaiva Truskauskienė

1 DALIS

5

# TURINYS

## Įvadas 5

### I. VAIKYSTĖS PATIRTYS 8

#### 1 skyrius. KOKIOS VAIKYSTĖS PATIRTYS MUS STIPRINA?

1. KLAUSIMŲ PAMOKA 8
  2. „ATSIMENU, SĖDŽIU MAŽAS LOPŠY.“ Jonas Biliūnas. *Kūdikystės sapnai. III. Pirmieji įspūdžiai* 10
  3. RAŠYTOJO KELIU. Antanas Biliūnas. *Brisius*. Jonas Biliūnas. *Brisiaus galas* 12
  - 4–5. KALTĖS SUVOKIMAS. Jonas Biliūnas. *Kliudžiau* 14
  6. IŠBANDANTI PAGUNDA. Šatrijos Ragana. *Vyšnios* 18
  7. TURĖTI SAVO GALVĄ. Kazys Saja. *Būrimas obuolio sėklom* 20
  8. DRAUGYSTĖS IŠMĖGINIMAI. Bitė Vilimaitė. *Čiuožyklos muzika* 22
  9. ...KAI REIKIA APSISPREŠTI. Julius Kaupas. *Stirniukas* 24
- PAKARTOK IR ĮSIVERTINK 26

#### 2 skyrius. KADA JAUČIAMĖS SAUGŪS?

1. VAIKYSTĖS EILĖRAŠČIO NAMUOSE. Janina Degutytė. *Nešu tau eilėraščių...* Violeta Palčinskaitė. *Ilgesys. Žibuoklė ir sraigė* 28
  2. KAI NAMAI ATGYJA. Ramutė Skučaitė. *Burtai. Apie namų dvasią. Naktį...* 30
  3. SKAITAU IR DAINUOJU EILĖRAŠTĮ. Sigitas Geda. *Vaikai po lelijom. Varnelę reikia mylėti* 32
  4. KAI SENELIAI ŠALIA. Marcelijus Martinaitis. *Senam sode* 34
  5. „AŠ VISKĄ NUPIEŠIU SPALVOTAI...“ Valdemaras Kukulius. *Vaiko piešinys*. Juozas Erlickas. *Aklas berniukas* 36
- PAKARTOK IR ĮSIVERTINK 38

#### 3 skyrius. KĄ ATRADAU?

- 1–2. ŠEIMA IR NAMAI – SVAJONĖ. Astrida Lindgren. *Rasmusas klajūnas* 40
3. O BUVO TAIP... *Kaip kurti prisiminimą?* 43

## II. KASDIENĖ IŠMINTIS 46

#### 1 skyrius. KĄ ATSKLEIDŽIA LIAUDIES IŠMINTIS?

1. KLAUSIMŲ PAMOKA 46
  2. PATARLĖS IR PRIEŽODŽIAI 48
  3. MĮSLĖS IR MINKLĖS 50
  4. GARSŲ PAMĖGDŽIOJIMAI 52
  5. SKAIČIUOTĖS 54
  6. ANEKDOTAI 56
- PAKARTOK IR ĮSIVERTINK 58

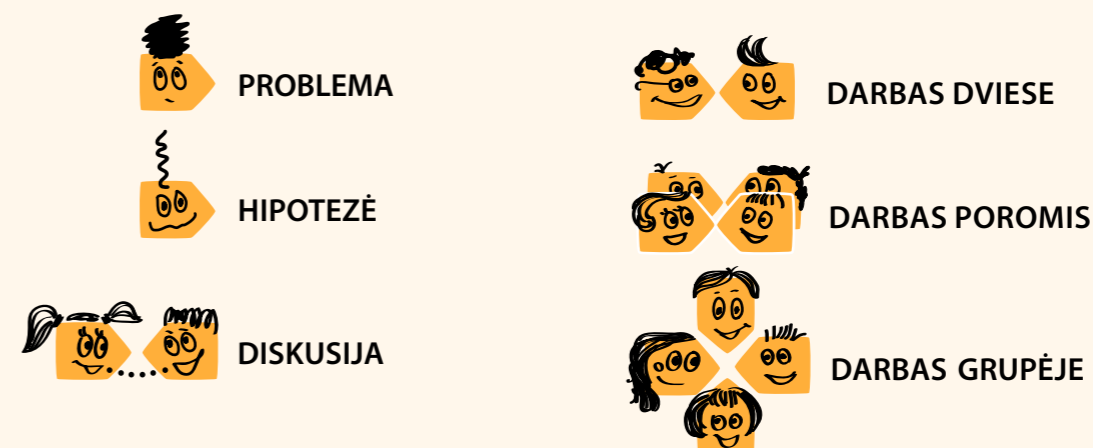
#### 2 skyrius. KO MOKO LITERATŪRA?

1. MOKĖTI PATARTI. Simonas Stanevičius. *Žmogus ir levas. Lietuvių patarlės* 60
  2. NESENSTANTI IŠMINTIS. Ezopas. *Žmogus ir liūtas. Keleiviai ir lokys. Vilkas ir ėriukas* 62
  3. SUKURTA VAIKAMS. Motiejus Valančius. *Mikė Melagėlis* 64
  4. KADA GALIMA MELUOTI. Kazys Boruta. *Jurgio Paketurio klajonės* 66
  5. IR POETAJ ŽAIDŽIA. Kazys Binkis. *Vėjavaikiškas vėjas*. Leonardas Gutauskas. *Vėjai ir debesys* 68
- PAKARTOK IR ĮSIVERTINK 70

#### 3 skyrius. KĄ ATRADAU?

1. PRAMANAI GALI BŪTI ĮDOMŪS. Rimantas Černiauskas. *Slieko pasaka* 72
2. SKUBI PAGALBA. Kaip kurti pasakėčią? 74

## SUTARTINIAI ŽENKLAI



\* SUDĖTINGESNĖ, KŪRYBIŠKUMO REIKALUJANTI UŽDUOTIS

# I. 1 skyrius. 1. KLAUSIMŲ PAMOKA

 Kokį klausimą tyrinėsi nagrinėdamas I temos kūrinius?

 Kokie žodžiai pirmiausia ateina į galvą prisiminus vaikystę?

---



---



---

## VEIKLA

**A** Ko norėtum paklausti draugo apie vaikystę? Sugalvok tris uždaruosius ir tris atvuruosius klausimus (žr. p. 11). Formuluodamas klausimą pasirink tinkamą klausiamąjį žodį, vartok vaikystės temą atspindinčius žodžius.

Pavyzdžiui:

Klausiamieji žodžiai

Žodžiai vaikystės tema

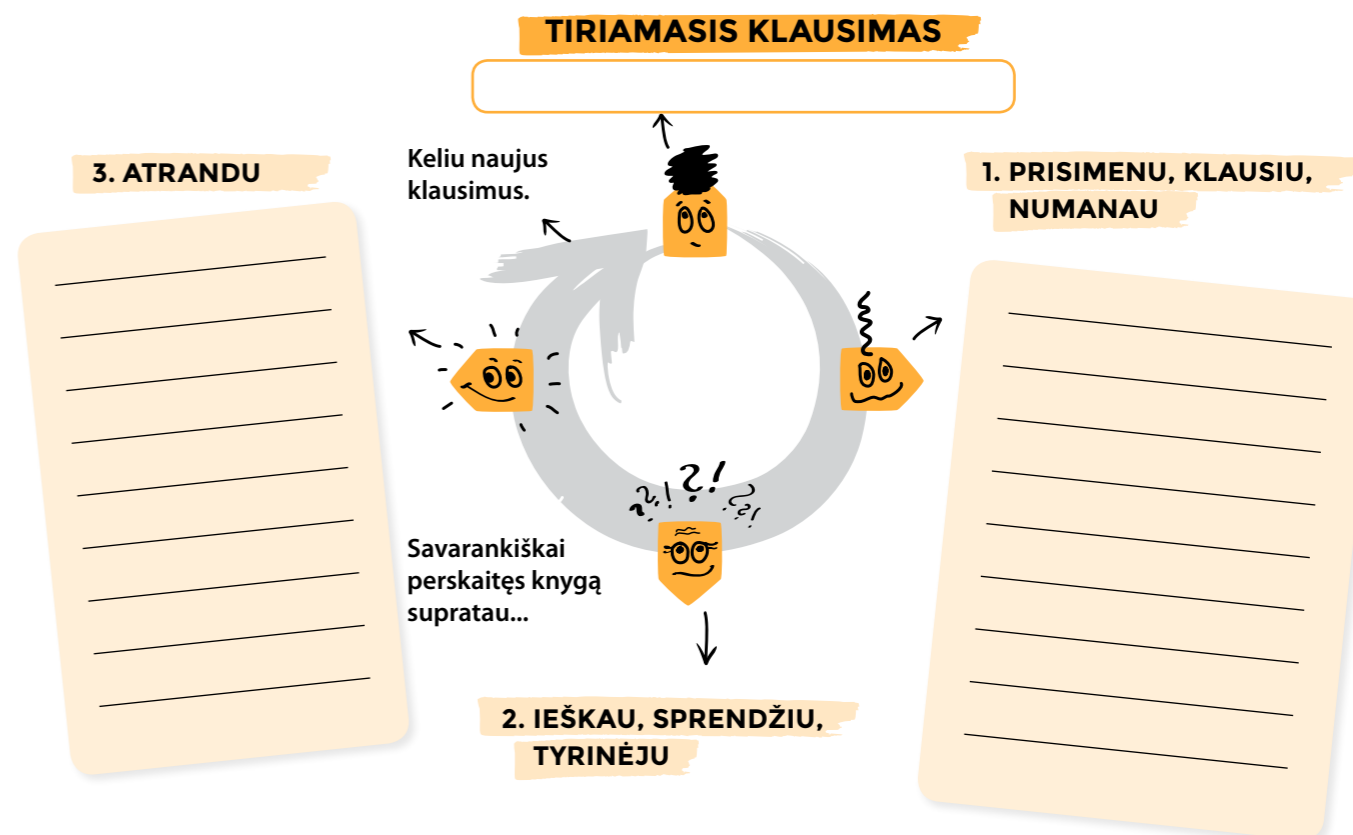
kas kam kuo kada kodėl  
 ko ką kur kaip koks  
 kuo panašūs kuo skiriasi kokia  
 kaip vertinu kodėl blogai  
 kas būtų, jeigu kodėl gerai  
 nuo kelerių metų kuo reikšminga

vaikystė namai prisiminimas  
 artimieji suaugusieji  
 vaikas pamoka išdaigos  
 rūpestis apsisprendimas  
 nuotykių išbandymai

Uždarieji klausimai	Atvirieji klausimai
Koks vaikystės išbandymas yra įsimintiniausias?	Kodėl gerai vaikystėje patirti išbandymų?

\* Užduok savo klausimus suolo draugui, taip pasitikrinsi, ar gerai juos suformulavai. Į uždarytą klausimą draugas atsakys trumpai ir aiškiai, atvirasis klausimas skatins jį išsakyti savo nuomonę, svarstyti, remtis pavyzdžiais.

**B** Nagrinėdamas I temą pildyk „Atradimų ratą“.



Kūrinio autorius, pavadinimas: \_\_\_\_\_

Teiginys: \_\_\_\_\_

Įrodymai: \_\_\_\_\_

**C** Baigęs I temą apibendrink „Atradimų ratą“ ir pristatyk rezultatus.

### ATLIKĘS UŽDUOTIS ĮSIVERTINK

**A** Sugalvojau bent po du uždaruosius ir atvuruosius klausimus apie vaikystę.

**B** Nuosekliai pildžiau „Atradimų ratą“.

**C** Apibendrinamas I temą pristaciau savo atradimus.

Atlikau savarankiškai  
 Atlikau su pagalba


Atlikau savarankiškai  
 Atlikau su pagalba

Atlikau savarankiškai  
 Atlikau su pagalba

Kaip planuoji pritaikyti tyrimo rezultatus?

# I. 1. 4–5. KALTĖS SUVOKIMAS

Jonas Biliūnas. **Kliudžiau**

 Rašytojas Valdemaras Kukulas viename interviu dalijosi savo vaikystės prisiminimais: „Kiekvieną vakarą mama man skaitydavo. Aš primygtinai reikalavau Jono Biliūno „Kliudžiau“. Mama liepdavo pažadėti, kad neverksiu. Aš pažadėdavau. Ir verkdavau. O neseniai iš Algimanto Baltakio šeimos sužinojau, kad šiuolaikinių vaikų visai nesugraudina nei „Kliudžiau“, nei „Brisiaus galas“.

Ką tu manai apie rašytojo išsakytas mintis?

 Keliais sakiniais parašyk, ką jautei skaitydamas apsakymą „Kliudžiau“ arba jo klausydamasis.

---



---



---

## VEIKLA

**A** Pabrauk apsakymo požymius (remkis , p. 23).

prozos kūrinys      didelės apimties      pasakoja pasakotojas  
 daug įvykių      lemtingas įvykis      poezijos kūrinys  
 vaizduojamas trumpas laiko tarpas      gausu stebuklų      reportažas, straipsnis  
 nedidelės apimties      įvykiai tikroviški

\* Jeigu apsakymo „Kliudžiau“ istorija būtų perteikta kaip pasaka, ar ji būtų tokia pat paveiki ir taip pat gaudintų skaitytoją? Kodėl?

---




---



---



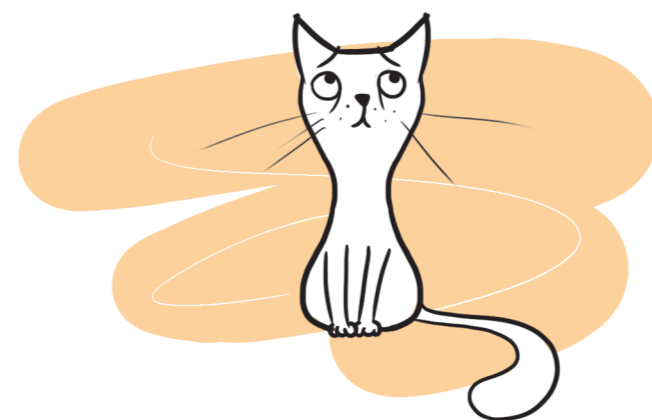
---

**B**  Kaip apsakymas paveikia skaitytoją? Pasirink teiginį ir atlik užduotį.

Apsakymas prasideda graudžiu katytės aprašymu. Pabrauk vingiuota linija epitetus, kuriais apibūdinamas gyvūnelis. Nuspalvink deminutyvus (žr. p. 17).

**1 teiginys**  
Graudina katytės aprašymas.

*Tat buvo nedidelė balta katytė. Jos menkas suliesėjęs kūnelis visas drebėjo nuo šalčio ir baimės; jos plaukai, nuo lietaus sušlapę ir purvais apskretę, visi kabėjo sustirę ir pasišiaušę. Radau ją lauke, patvory pritūpusią, susirietusią, nelaimingą. Mane pamačiusi, ji taip gailėstingu balsu sumiaukė ir pažiūrėjo akimis, kuriose švietė ir baimė, ir viltis. Ji buvo dar visai visai jaunutė, bet tokia sudžiūvusi!*



**2 teiginys**  
Įtikina įvykį prisimenantis pasakotojas, jo išgyvenimai.

Įrašyk tinkamus žodžius.

Šūvis į katytę – lemtinga vaikystės patirtis. Apie ją \_\_\_\_\_ veikėją pasakoja pirmuoju asmeniu. Šis žmogus žvelgia į save mažą kaip į prisiminimo \_\_\_\_\_ nuotaiką. Pasakotojas ne tik atpasakoja \_\_\_\_\_, kuris atsitiko vaikystėje, bet ir atskleidžia, ką jaučia jį prisimindamas, perteikia \_\_\_\_\_ detales. Todėl pasakoja ne viską, pasirenka jam svarbias \_\_\_\_\_ pasakotojas \_\_\_\_\_ įvykį.

→ Atkelta iš p. 15

Kaip keičiasi veikėjo jausmai? Parašyk, kaip jaučiasi berniukas. Atsakymus pagrįsk teksto žodžiais.

**3 teiginys**  
Sujaudina apsakymo  
berniuko patirtas sukrėtimas,  
besikeičiantys jausmai.

Paleidęs strėlę

Citata: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Pamatęs pašautą katytę

Citata: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Trečią dieną po šūvio

Citata: \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Apie kokius šiandien svarbius klausimus verčia susimąstyti apsakymas „Kliudžiau“? Pasirink 2–3 reikšminius žodžius ir parašyk tau kilusią mintį. Paaiškink, kodėl ji aktuali ir šiandien.

**4 teiginys**  
Apsakymo tema  
ir pagrindinė mintis  
yra svarbi ir šiandien.

silpnesnis

skriauda

žaidimas ir tikrovė

be namų

sąžinė

kaltė

mirtis

klaida

baimė

tiriamas šaunumas

atjauta

pamoka

apsisprendimas

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_



Savo tyrimo rezultatus pristatyk grupėje.

Klausydamasis draugų atlik kitas **B** užduotis.

**C** Įsivaizduok, kad žurnalistas, kalbinęs poetą Valdemarą Kukulą, ima interviu ir iš tavęs, jau suaugusio. Kaip manai, ar Jono Biliūno apsakymas „Kliudžiau“ liks kaip svarbus tavo vaikystės potyris? Kodėl? Pabaik mintį.

Jono Biliūno apsakymas man buvo \_\_\_\_\_ ,  
nes perskaitęs \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

### ATLIKĘS UŽDUOTIS ĮSIVERTINK

**A** Nurodžiau apsakymo  
požymius.

- Atlikau savarankiškai  
 Atlikau su pagalba

**B** Pasirinkau teiginį  
apie apsakymo poveikį  
skaitytojui, išnagrinėjau jį  
ir tyrimo rezultatus  
pristačiau grupėje.

- Atlikau savarankiškai  
 Atlikau su pagalba

**C** Įvertinau, kaip ir kodėl  
mane paveikė apsakymas  
„Kliudžiau“.

- Atlikau savarankiškai  
 Atlikau su pagalba

Ar išmokai perteikti savo nuomonę? Įsivertink taškais.

Pamokos pradžioje išsakydamas savo nuomonę apie apsakymą „Kliudžiau“

- pasakiau, ar apsakymas mane gaudina, ar manęs negaudina, (1 taškas)
- paminėjau, kas man buvo gaudu, (2 taškai)
- paaiškinau, kas ir dėl ko apsakyme buvo gaudu. (3 taškai)

Pamokos pabaigoje išsakydamas savo nuomonę apie apsakymą „Kliudžiau“

- pasakiau, ar apsakymas mane paveikė, ar manęs nepaveikė, (1 taškas)
- paminėjau, kas mane paveikė, (2 taškai)
- paaiškinau, kas ir dėl ko apsakyme mane paveikė. (3 taškai)

# PAKARTOK IR ĮSIVERTINK

## I. VAIKYSTĖS PATIRTYS

### 1 SKYRIUS. KOKIOS VAIKYSTĖS PATIRTYS MUS STIPRINA?

Peržvelk I skyriaus  ir atlik užduotis.

#### 1. Išrink tinkamus apsakymo požymius ir parašyk apibrėžimą.

Vaizduojama daug įvykių, ilgi gamtos aprašymai, prozos kūrinys, vienas įvykis, svarbūs faktai, nėra pasakotojo, nedidelės apimties, veikėjai ir įvykiai tikroviški, poezijos kūrinys, gausu stebuklingų daiktų, nedaug veikėjų, dažnai pasakojama pirmuoju asmeniu.

Apsakymas – tai \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_.

#### 2. Perskaityk apsakymo ištrauką ir apibūdink pasakotoją.

Ėmiau paeiliui skaityti kepalus. Paskutinis buvo tešlinis žmogutis. Ties juo atsidūsėjau, užsimerkiau. Štai jis prieš mane staiposi ir juokiasi išsišiepęs, rankas į šonus įsiremęs. Juokiasi bjaurybė ir mane vilioja: „Argi tu nepaglostysi mano pilvo ir nepalypstėsi plonų blauzdų?“

Užsilipau ant suolo ir į jį dirstelėjau. Ant žmogučio nutūpė musė. Nubaidyti ją! Pakėliau ranką ir pamaži artinau. Pusiaukelėj musė pakilo ir nuzyzė. Taip, aš to nepastebėjau. Atsargiai palytėjau tešlinę akį ir staiga loštelėjau atgal. O gal kambary kas yra? Ne, dėkui Dievui! Dabar jau drąsiai abiem rankom brūkštelėjau žmogučiu per žandus. Kaip smagu, net dūšioj<sup>1</sup> šilta!

Antanas Vaičiulaitis. *Tešlinis žmogutis.* // *Vakaras sargo namely.* Čikaga, 1976. P. 45

- Nuspalvink žodžius, rodančius, kad tekstą pasakoja pasakotojas (pavyzdžiui: aš, mes, man...).
- Nuspręsk, koks yra ištraukos pasakotojas (objektyvus ar subjektyvus). Paaiškink, kodėl taip manai.

Ištraukos pasakotojas yra \_\_\_\_\_, nes \_\_\_\_\_.

- Pirmame skyriuje skaitei apsakymus, kurių pasakotojas yra suaugęs žmogus, prisimenantis vaikystę, stebintis ir vertinantis vaikų poelgius. Šioje ištraukoje pasakotojas sutampa su veikėju, pats dalyvauja veikime. Kaip keičiasi pasakotojo jausmai? Teiginius pagrįsk teksto žodžiais.

Vaikui sunku atsispirti norui paliesti žmogutį: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_.

Jis gudrauja, ieško pasiteisinimo: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_.

<sup>1</sup> Dūšia – siela, dvasia.

Bijo, kad jį pastebės: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_.

Džiaugiasi tuo, ko suaugusieji paprastai nepastebi: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_.

#### 3. Įsivaizduok, kad lankaisi Niūronyse, Jono Biliūno sodyboje. Ką papasakotum apie rašytojo vaikystę? Išplėsk glaustą planą teiginiais. Remdamasis „Atradimų taku“ ( p. 122–123) parašyk dar vieną plano dalį.

##### 1. Šeima:

a) \_\_\_\_\_

b) \_\_\_\_\_

c) \_\_\_\_\_

##### 2. Istorinės aplinkybės:

a) \_\_\_\_\_

b) \_\_\_\_\_

##### 3. Šuo Brisius:

a) \_\_\_\_\_

b) \_\_\_\_\_

##### 4. \_\_\_\_\_ :

a) \_\_\_\_\_

b) \_\_\_\_\_

Atlikęs užduotis įsivertink.

